

СА ДРУГЕ СТРАНЕ: „ПОСТХЕРОЈСКО ДОБА”

Рат као духовна реалност

„Највиша истина рата не мења се с његовим маскама, не тиче се геополитике ни питања расподеле моћи међу народима. Већ 1999. морали смо то да увидимо. Рат не постаје бесмислен самим тим што смо у њему лишени изгледа на победу. Витештво још може да постоји, али не више на страни оних који располажу толиком материјалном и техничком премоћи”

Пише: Борис Над

Рат је процес бруталног и непрекидног уништавања: он разара градове и села, шуме и плодна поља и, ништа мање, разуме се, уништава људске животе. Али, у исти мах, рат је у својој страхоти и нешто што захтева да буде одгонетнуто и што нам указује на више

реалности. Он, додуше, увек улази у наш живот на бруталан начин – чак и када је жељен – кидајући тело свакодневних навика, старих уверења и идеала. Не постоји боља провера једног убеђења од оне коју, силом ужаса којег сеје свуда око себе, представља испит рата.

Рат нас избацује из нашег тежишта и поставља пред судбинска питања каква од нас обично скрива привидна сигурност мирнодопског живота. Једно од њих је и питање вредности живота и смрти. Отуда је и могуће говорити о загонетки рата.

Истину рата можемо спознати једино ако је тражимо у оном што је у њему непроменљиво, испод његових разноврсних и несталних маски. То су маске ужаса. Мало ко у њих може гледати без бола: пред њима се или стоји или пада. И тиме се, наравно, увек изнова потврђује да је рат, сем што је материјална стварност и мерљива величина, такође и духовна реалност. Као и кроз било које друго тешко искуство, само од нас зависи како ћемо кроз њега проћи. Држати мач у руци и сваког тренутка бити приправан на ударац сечива који продире у месо, или лежати под кишом метака и артиљеријских зрна очекујући потрес који ће нас изместити у ништавило – то је, дакле, нешто што још увек спада у његова променљива лица. Оно што се у њему ипак не мења јесте чињеница да се оба доживљаја приближавају самим границама људских могућности. Сасвим близу је невидљива линија преко које се више не може ићи. Да би се само остало на месту битке потребно је сабрати све расположиве снаге (а ту уопште не мислимо на обичне физичке моћи) у један и јединствен фокус – чак и оне чијег постојања раније нисмо ни били свесни. Још је више потребно да се такво искуство преточи у вољни напор, у свесно суделовање. О томе, међутим, треба да говоре они који су месецима или чак годинама истрајавали у рововима, на ватреним линијама, бранећи неко забачено и можда већ опустело село.

*

С правом је досад истицано да је савремени рат већ претворен у нешто што подсећа на рад на индустријској траци. Штавише, он је данас постао једна врста умне игре у којој се апстрактне величине – математичке и физичке формуле и једначине – пред нашим очима манифестују као брутални и технички спектакл голог уништења. У савременим ратним пејзажима све више изостају људи. Тамо где их још затичемо, они су сведени на

улогу топовског мяса, пасивног а не вољног учесника – сатерани у подземна склоништа, у ровове, најчешће у згрченим положајима, лицем окренути према земљи. Слободно и суверено данас се ратним поприштима крећу једино машине. Шта значе лични квалитети неког изузетног учесника пред чињеницом да је хиљаде и хиљаде људи могуће убити само у делићу секунде, једноставним притиском прста на дугме, из сигурности неке собе из које рат изгледа као компјутерска или видео игра?

Рат је, према овом схватању, обезвређен јер у њему не преостаје ништа, или готово ништа, што би барем подсећало на старо витештво. Можда је још увек могуће испунити високе, и све више захтеве које такав рат поставља пред нас – само, имају ли те беспримерне патње било каквог смисла? Рат ће ионако бити изгубљен. Чему онда то бескрајно напрезање преко граница било чијих индивидуалних моћи? Можда данас о његовом исходу заиста више не одлучује било чија спремност на жртву и можда питање његовог исхода заиста решава искључиво гола способност – прорачунљива и егзактна – да се у датом тренутку ефикасно користи сила? Чак и идеали у име којих се рат води – били то држава, вера или нација – могу бити уништени или се, што је још горе, могу окренути против оних који су у њихово име проливали крв.

Све то може бити тачно а да се ипак не дотиче највиших аспеката рата. Највиша истина рата не мења се с његовим маскама, не тиче се геополитике ни питања расподеле моћи међу народима.

Већ 1999. морали смо то да увидимо. Рат не постаје бесмислен самим тим што смо у њему лишени изгледа на победу. Витештво још може да постоји, али не више на страни оних који располажу толиком материјалном и техничком премоћи. Зар су се другачије осећали они који су се голом храброшћу супротстављали македонским фалангама или римским легијама – најсавршенијим убилачким машинама свог доба?

Нека се будућих ратова клони онај ко не поседује најређу од свих врлина, врлину херојског реализма. <